

Dịch Sai

Nguyễn Khôi

Xưa nay không thiếu gì chuyện "dịch sai".

Có hai lý do:

. Một là do người dịch không hiểu ý tác giả hoặc là vốn chữ nghĩa (cả hai phía ngôn ngữ) không đủ...
. Hai là người dịch kiến thức uyên bác nhưng cố tình dịch sai với một ý đồ riêng (xuyên tạc để phục vụ chủ ý của mình); cũng không ít trường hợp "dịch sai" mà lại thành "hay" rất được phổ biến, để người đời tưởng đó là thật, cứ dùng, không chấp nhận bản "dịch đúng nguyên tác" - xin ví dụ :

1. Trong bài MINH LƯƠNG (vua sáng tôi hiền) của vua Lê Thánh Tông, câu 3 + 4 là:

Ức Trai tâm thượng quang khuê tảo
Vũ Mục hung trung liệt giáp binh

Dịch đúng là:

Văn chương Nguyễn Trãi lòng soi sáng
Binh giáp Lê Khôi bụng chứa đầy

Dịch sai là:

Ức Trai lòng sáng tựa sao khuê

...

Ở đây Lê Thánh Tông chỉ khen ngợi (Nguyễn Trãi) về mặt tài năng, chứ không nói về nhân cách. "Khuê tảo" là một từ kép đối với "binh giáp". "Khuê" là ngôi sao chủ về văn chương, "tảo" là một loại rong rêu có màu sắc đẹp đẽ, do đó "khuê tảo" là văn chương đẹp đẽ; nếu chỉ dịch là "sao khuê" tức là bỏ từ "tảo" một cấu thành của từ kép "khuê tảo" là làm lạc mất nghĩa của từ kép này. Lý do: Vua cháu (Lê Thánh Tông) khi mình oan cho Nguyễn Trãi (sau vụ án Lê Chi Viên) cũng chỉ phong tặng cho là tước Trữ Quốc Tán Trù Bá (kém cái tước Quan Phục Hầu mà vua ông (Lê Thái Tổ) đã ban, là vì "Trẫm phải có trách nhiệm giữ gìn uy tín của triều trước (ông cha)"... Với cách dịch ví sánh Nguyễn Trãi với sao khuê chỉ thấy xuất hiện đầu tiên trong sách Nguyễn Trãi (nhà xuất bản sử học 1963) và trong quyển "Mấy vấn đề sự nghiệp và thơ văn Nguyễn Trãi" (nhà xuất bản khoa học 1963). Nhờ lời dịch sai như trên lại đem đến cho đời một lời bình phẩm sáng giá, một hình ảnh rạng tỏa về con người Nguyễn Trãi. Có lẽ vì thế mà lời dịch, lời thơ dễ được thiên hạ chấp nhận? (lời dịch sai đã đi vào tâm thức của nhân dân).

2. Về bài "Tân Xuất Ngục Học Đăng Sơn" (mới ra tù tập leo núi):

Vân ủng trùng sơn, sơn ủng vân
Giang tâm như kính tịnh vô trần
Bồi hồi độc bộ Tây phong lĩnh
Dao vọng Nam thiên ức cố nhân.

Nam Trân dịch:

Núi áp ôm mây, mây áp núi
Lòng sông gương sáng bụi không mờ
Bồi hồi dạo bước Tây phong lĩnh
Trông lại trời Nam, nhớ bạn xưa.

Với bút danh T.Lan (Hồ Chí Minh) tác giả đã dịch đúng là:

Mây ôm núi,núi ôm mây
Lòng sông sạch chẳng mảy may bụi hồng
Bụi ngùi đạo đỉnh Tây phong
Trông về cố quốc chạnh lòng nhớ ai.

"Úc cố nhân" = nhớ ai, đây là người yêu của Anh Ba (Nguyễn Tất Thành).

3. Chữ Hán dịch bằng 2 chữ Việt chứa đủ cả Ý, Tình, Sự - Hồ Chí Minh quả là một thi sỹ tài hoa,sử dụng cả hai thứ ngôn ngữ Việt - Hoa vào loại bậc thầy.Giỏi như Nam Trân(1907-1967) 12 tuổi đã thông Hán văn trường Ốc,rồi đỗ Tú tài,làm tới Tá Lý Bộ Lại(trước 1945) sau này làm viện phó viện văn học,tác giả nổi tiếng với tập thơ "Huế đẹp và thơ"... Thế mà so về Thơ(Thi tài) xem ra còn thua Hồ Chí Minh 1 bậc - tuyệt vời thay!

Góc thành Nam Hà Nội 5-4-2006